

Гуцаленко Л.В.

Кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аудиту та державного контролю
Вінницького національного аграрного університету

Вплив дотацій держави на параметри та етимологічну значимість показника прибутків

***Анотація.** В статті розкрито потребу сільськогосподарських підприємств в підтримці держави через дотації та субсидії. Доведено, що включення дотацій держави до доходів підприємств призводить до викривлення значимості показника прибутків.*

***Ключові слова.** державні цільові програми, цільове фінансування, дотації, субсидії, рентабельність, прибутки, збитки.*

Постановка проблеми. Створення умов для формування ефективного конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва повинна забезпечувати державна аграрна політика. Пояснюється це тим, що в сучасних умовах сільське господарство України по суті є фінансовим донором інших галузей. Саме наслідком дії сучасної державної регулятивної політики є те, що тільки аграрна сфера з усіх галузей народного господарства має від'ємну норму прибутку. Проблему державного регулювання аграрного виробництва без перебільшення можна віднести до пріоритетних в економічній діяльності держави [9, с.6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема теоретичного та практичного забезпечення державною підтримки сільського господарства присвячені праці О. Гудзь [2;3], М. Дем'яненка [4;5], П. Лайка [9], Ю. Лузана [8], П.А. Синчака [12], В.П. Стецюка [14], Л. Тулуша [15], та інших. Однак практично відсутні дослідження, щодо впливу дотацій держави на значимість показника прибутків.

Метою та завданнями статті є розкриття впливу дотацій держави на параметри та етимологічну значимість показника прибутків.

Виклад основного матеріалу. Одним з напрямів реформування економіки України є вдосконалення механізмів її фінансування. Держава за допомогою прямих і непрямих фінансових важелів повинна забезпечувати раціональну структуру інвестицій у промисловість, сільське господарство, науку та інші сфери [7, с.208].

Сучасна система державної фінансової підтримки в Україні пройшла непростий еволюційний шлях, і в даний час немає достатніх підстав вважати, що її основні параметри отримали завершений вигляд. Очевидно, що і надалі вона буде розвиватися й змінюватися [14, с.257]. Історичний досвід та практична діяльність сільськогосподарських підприємств України та

зарубіжних країн підтверджують неможливість існування без підтримки держави у вигляді дотацій і субсидій.

Об'єктивно оцінюючи ситуацію, держава повинна вжити додаткових заходів щодо запровадження ринкових механізмів підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які застосовуються в інших країнах – членах СОТ. Враховуючи високий рівень лібералізації торгівлі між країнами – членами СОТ, більш виважено слід оцінювати конкурентне середовище на світовому продовольчому ринку, в якому доведеться конкурувати вітчизняному сільському господарству. Так підтримка сільськогосподарських виробників у США становить 10% вартості сільськогосподарської продукції, в країнах Європейського Союзу – 25, Японії – 40%. Крім того в США й багатьох інших країнах при значно вищій купівельній спроможності населення застосовуються субсидії споживачам, діють урядові програми щодо підтримки експорту сільськогосподарської продукції [1, с.31-32].

Основним законодавчим документом, що регулює державну підтримку аграрного сектору є Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України», яким визначаються напрямки державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, страховій, та інших сферах стимулювання сільськогосподарських товаровиробників. Державна підтримка сільського господарства відбувається шляхом фінансування через державні цільові програми, контроль виконання яких здійснюється на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 106 «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм».

Виконання державних цільових програм відбувається за допомогою бюджетних програм. При цьому певна бюджетна програма може включати як кілька державних цільових програм, так і окремі частини кількох державних цільових програм. Така практика призводить до неузгодженості між державними цільовими програмами та бюджетними програмами, непрозорості фінансових потоків, що значно знижує ефективність та контрольованість використання бюджетних програм [6, с.659].

Забезпечення виконання державних цільових програм фінансової підтримки підприємств АПК Вінницької області залишається одним із пріоритетних завдань головного управління та управлінь агропромислового розвитку райдержадміністрацій.

В 2007 році в області здійснювався комплекс організаційних заходів щодо виконання 14 державних цільових програм підтримки агропромислового виробництва. На їх виконання передбачався ліміт бюджетних асигнувань в сумі 201,5 млн. грн., що на 74,7 млн. грн. більше ніж у 2006 р. і в 2,6 рази більше як у 2005 р.

Законом України „Про державний бюджет України на 2008 рік" передбачався збільшення бюджетної підтримки підприємств агропромислового комплексу України (через Міністерство аграрної політики включаючи апарат міністерства) в цілому на 1946,6 млн. грн. (на 21,5%). В

Державному бюджеті 2008 року збільшено фінансову підтримку фермерських господарств на 22 млн. грн., або на 58% (з 38 млн. грн. до 60 млн. грн.). Фінансова підтримка агропромислового комплексу Вінницької області за рахунок коштів обласного бюджету в 2008 році здійснювалась по семи обласних програмах на які отримано 9,9 млн. грн., що у 2,8 рази більше ніж у 2006 році. Згрупувавши та провівши аналітичні спостереження статистичних даних наведемо динаміку змін, щодо фінансової підтримки аграрного сектору Вінницької області за цільовими програмами в період 2001-2008 років (рис. 2).

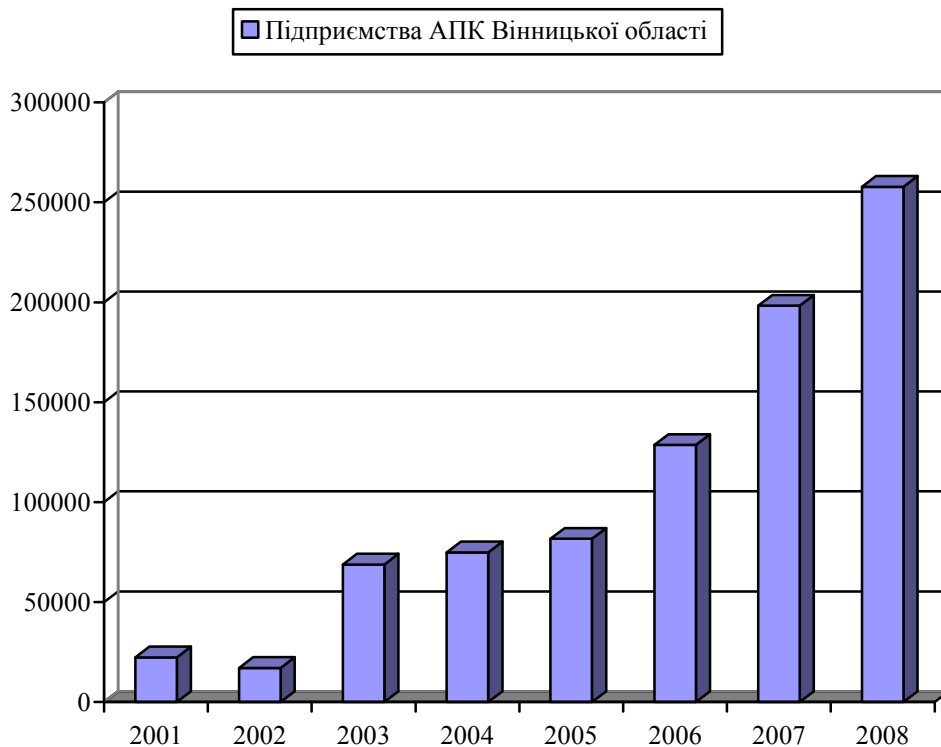

Рис. 2. Державні цільові програми підприємств АПК Вінницької області за період 2001-2008 рр. (тис. грн.)

Визначені темпи росту (рис. 3.) дають можливість виявити різні коливання та зміни, що мали місце за різними діючими програмами. Особливо слід відзначити зміни щодо цільових програм підтримки галузі тваринництва та рослинництва, які значно зросли у 2008 р. порівняно з 2001 р.

Зрозуміло, що спрямування в аграрну сферу економіки значних державних коштів повинно супроводжуватись заходами, спрямованими на забезпечення дієвого обліку та контролю за розподілом бюджетних асигнувань, їх цільовим і ефективним використанням товаровиробниками [11, с.5].

Тоді виникає питання: яким чином отримані дотації будуть впливати на формування доходів сільськогосподарських підприємств, а в послідуєчому на їх кінцевий фінансовий результат та рентабельність?

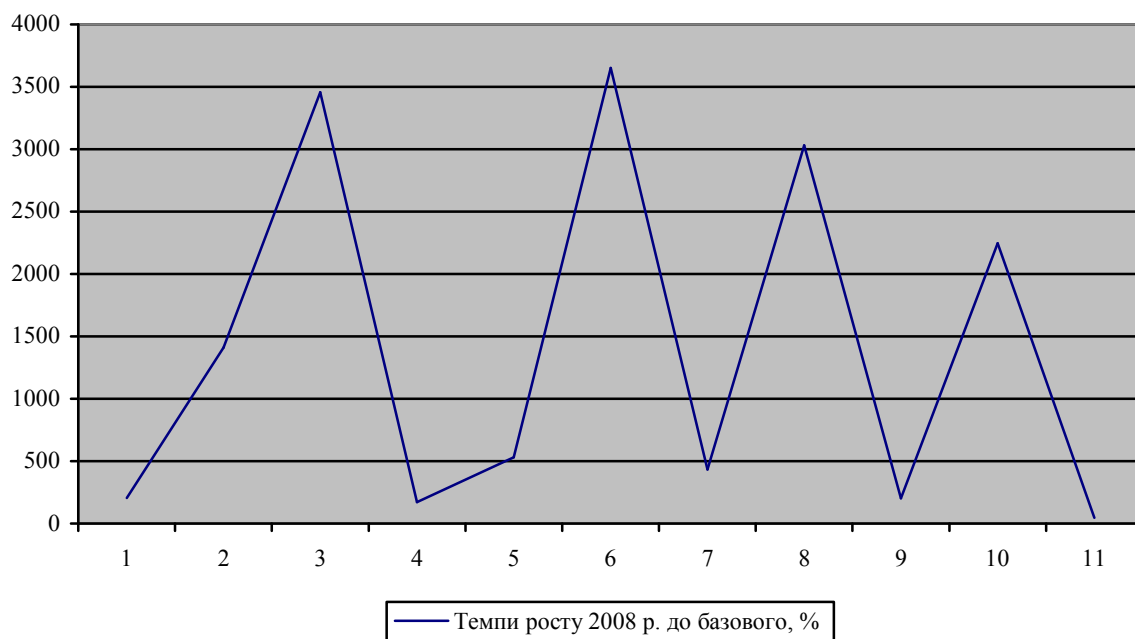

Рис. 3. Темпи росту 2008 р. до базового періоду за державними цільовими програмами, за якими надавалась фінансова підтримка підприємствам АПК Вінницької області, %.

Відомий російський вчений Соколов В.Я. з цього приводу відзначає: «Безкоштовне одержання коштів не можна розглядати як прибуток, оскільки це не факт – дія, а факт - подія. Активи підприємства в такому випадку збільшуються не завдяки зусиллям колективу працівників підприємства, а окрім цих зусиль (якщо адміністрація й докладала зусилля щодо «вибивання коштів, то це зусилля «дипломатії», а не господарські» [13].

Дослідження проведені професором Дем'яненком М.Я. свідчать, що сільськогосподарські підприємства України, починаючи з 2000 року, досягли позитивного фінансового результату тільки завдяки фінансовим преференціям [5, с.19]. Як наслідок такого результату була рентабельна діяльність сільського господарства у Вінницькій області (табл. 1)

Таблиця 1

Рентабельність діяльності підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства Вінницької області (%)

Результати діяльності	Роки						Зміни 2007 р. до 2000 р.
	2000	2003	2004	2005	2006	2007	
Рентабельність всієї діяльності	-	1,0	6,2	5,7	3,8	6,5	+6,5
Рентабельність операційної діяльності	6,4	5,1	10,8	10,0	8,4	13,1	+6,7

Таблиця складена автором на основі статистичних даних статистичних даних Головного управління статистики у Вінницькій області

Аналіз приведеної інформації в таблиці 1 дає можливість зробити висновок про ефективне господарювання сільськогосподарських підприємств Вінницької області, оскільки рентабельними є як їх операційна діяльність так і вся діяльність в цілому та має тенденцію до зростання.

На підставі таких даних економісти журналістського спрямування роблять занадто оптимістичні висновки, прогнози. Стверджується, що ситуація у сільському господарстві помітно змінилася... У зв'язку із зростанням цін на продовольство у світовому масштабі вперше за багато десятиріч сільське господарство стає не просто рентабельною, а понад рентабельною галуззю [5, с.19].

Виникає питання чи є правдивими дані статистичних довідників, де рівень рентабельності зростає, в той час коли всі інші показники мають тенденцію до зниження.

Аналітичні дослідження статистичних даних дають можливість зробити висновок, що частка фінансових результатів підприємств сільського господарства Вінницької області в складі фінансових результатів сільськогосподарських підприємств України з кожним роком зменшується, що свідчить про недостатній рівень фінансових ресурсів та вплив економічної ситуації в державі, а також невідповідність цінової політики між ресурсами, що використовуються у виробничій діяльності підприємств та цінами на сільськогосподарську продукцію як рослинництва так і тваринництва. Представимо графічно результати проведених досліджень (рис. 4).

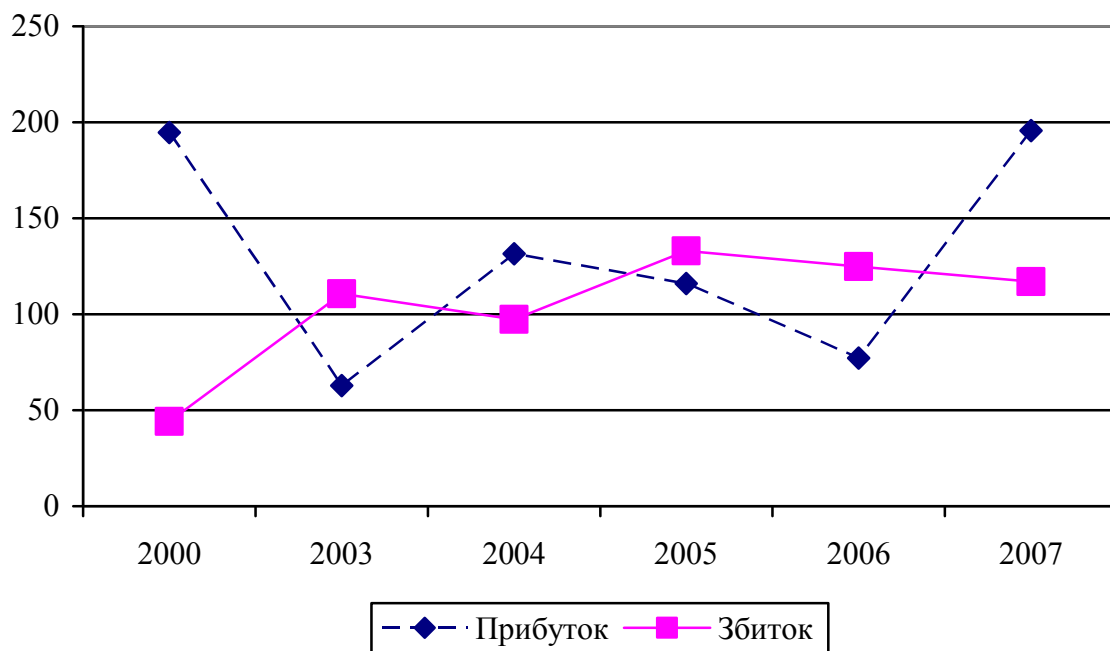

Рис.4. Прибутки та збитки отримані сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області, млн. грн.

Як відомо прибутковість (profitability) – це здатність отримання прийняттого рівня прибутку. Для забезпечення належного управління діяльністю підприємства, в т.ч.

сільськогосподарського, досягнення прибутковості є найважливішою метою керівника.

На думку Б. Нідлза, Х. Андерсона та Д. Колдуелла прибутковість вимірюється за допомогою п'яти показників: 1) рентабельності, 2) фондівдачі, 3) фондорентабельності, 4) квоти власника і 5) прибутку з капіталу [10, с.126].

Вище перераховані чинники мають безпосередній вплив на результати діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема у Вінницькій області (рис.).

Аналіз рис. 5 дає можливість зробити висновок, що на протязі досліджуваного періоду спостерігалися незначні коливання між питомою вагою прибуткових та збиткових підприємств сільського господарства. Їх частка в 2007 році майже ідентична пропорції, що мала місце в 2000 році, за виключенням 2003 року.

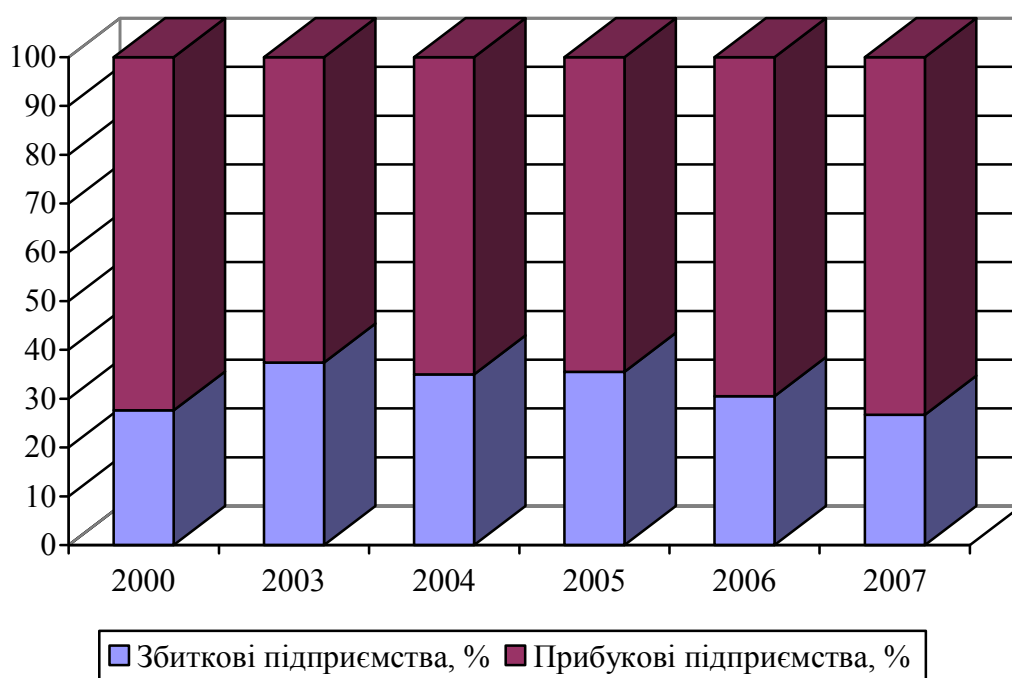

Рис. 5. Структура питомої ваги прибуткових та збиткових сільськогосподарських підприємств Вінницької області

Така ситуація не свідчить про покращення та ефективність господарювання підприємств аграрної сфери, їх стабільність та перспективи розвитку, а навпаки, насторожує.

Включення дотацій та субсидій, отриманих сільськогосподарськими підприємствами до своїх доходів призвело до того, що «по-перше, одержані у такий спосіб дані є не зіставними між окремими сільськогосподарськими підприємствами, оскільки у них різні можливості щодо одержання фінансової підтримки; по-друге – такий результат призводить до викривлення інших економічних показників, їх незіставності» [5, с.19].

Ефективність державної підтримки сільськогосподарських підприємств може бути досягнута, якщо бюджетні кошти виділятимуться прозоро та прогнозованими, наперед

інформованими напрямами на постійній довготерміновій основі та у точно передбачених обсягах [2, с.11].

Висновки. Вище викладене дає можливість зробити висновок, що держава повинна створити умови для можливого розвитку та ефективного господарювання аграрників, застосовуючи механізм ринкових важелів (регулювання цін, субсидії, пільгове оподаткування, дотації) та здійснюючи цільове програмне фінансування. Однак необхідно переглянути облікове відображення дотаційних сум до доходів господарської діяльності, які мають пряме відношення до формування фінансових результатів господарювання, а тим самим безпосередній вплив на значимість показника прибутків.

Перелік використаних джерел

1. Вчені економісти-аграрники консолідують сили на пріоритетні напрями розвитку сільського господарства [Текст] / Економіка АПК. – 2008. – №5 – С.30 – 33.
2. Гудзь О.Є. Сучасний вимір фінансового забезпечення виробничої діяльності агроформувань [Текст] / Облік і фінанси АПК. – 2008.– № 2.– С.8 – 12.
3. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств[Текст]: монографія / О.Є. Гудзь. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007.– 578 с.
4. Дем'яненко М.Я. Фінансова криза та подолання її наслідків в аграрному секторі АПК України [Текст]: Збірник наукових праць / За редакцією доктора с.-г. наук, професора, академіка АН ВШ України, заслуженого діяча науки і техніки України, ректора університету (голова) М.І. Бахмата. – Кам'янець – Подільський, 2009. – 744 с.
5. Дем'яненко М.Я. Фінансові чинники формування доходів у сільському господарстві [Текст] / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С.18 – 20.
6. Кравчук С.В. Шляхи удосконалення державного субсидування сільськогосподарського виробництва на основі програмно-цільового методу [Текст]: Збірник наукових праць / За редакцією доктора с.-г. наук, професора, академіка АН ВШ України, заслуженого діяча науки і техніки України, ректора університету (голова) М.І. Бахмата. – Кам'янець – Подільський, 2009. – 744 с.
7. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України [Текст] / М.І.Крупка. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 608 с.
8. Лузан Ю.Я. Розвиток державної підтримки аграрного сектора України в умовах членства СОТ [Текст] / Ю.Я. Лузан // Облік і фінанси АПК. – 2008.– № 3.– С.4 – 10.
9. Механізм бюджетного та податкового регулювання аграрного сектору України в умовах членства в СОТ [Лайко П.А., Борщ А.Г., Долженко І.І. та ін.] / За ред. П.А. Лайка. – К.: ЗАТ

- «Нічлава», 2008. – 536 с.
10. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета [Текст] / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэл // Пер.с англ. Под ред. Я.В.Соколова. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 496 с.
 11. Облік державної підтримки агропромислового виробництва [Текст]: навч. посібник / Ю.Я. Лузана, В.М. Жука, І.В. Герасимука. – К.: Видавництво ТОВ «Юр–Агро–Веста», 2007. – 324 с.
 12. Синчак В.П., Організація фінансового забезпечення сільгосптоваровиробників в умовах інтеграції у СОТ [Текст] / В.П. Синчак, Т.А. Вінська. – Збірник наукових праць / За редакцією доктора с.– г. наук, професора, академіка АН ВШ України, заслуженого діяча науки і техніки України, ректора університету (голова) М.І.Бахмата.– Кам'янець–Подільський, 2009.– 744 с.
 13. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета [Текст] / Я.В.Соколов // – М.: «Финансы и статистика». – 2005 – 496 с.
 14. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств[Текст]: монографія / П.А. Стецюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008.– 386 с.
 15. Тулуш Л.Д. Розвиток системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в умовах членства України в СОТ [Текст] / Л.Д.Тулуш // Облік і фінанси АПК.– 2008.– № 3.– С.46–60.

***Аннотация.** В статье раскрыто потребность сельскохозяйственных предприятий в поддержке государства с помощью дотаций и субсидий. Отражение дотаций в составе доходов предприятий приводит к искажению показателя прибыли.*

***Ключевые слова.** Государственные целевые программы, целевое финансирование, дотации, субсидии, рентабельность, прибыль, убыток.*

***Annotation.** The article describes necessity of agricultural enterprises in support of the state through grants and subsidies. It is well-proven that including of grants of the state to the profits of enterprises results in curvature of meaningfulness of index of incomes.*

***Keywords:** government special purpose programs, single-sourcing, grants, subsidies, profitability, incomes, losses.*